

Muizeninventarisatie op het eiland Tiengemeten

in het weekend van 06 t/m 08 oktober 2023

**Door de werkgroep zoogdieren
van vereniging Hoekschevaards
Landschap**

Muizeninventarisatie op het natuureiland Tiengemeten in het Haringvliet.
Coördinaten Km-hokken Km-hok 81 / 82 & 83 - 416

LOCATIE:

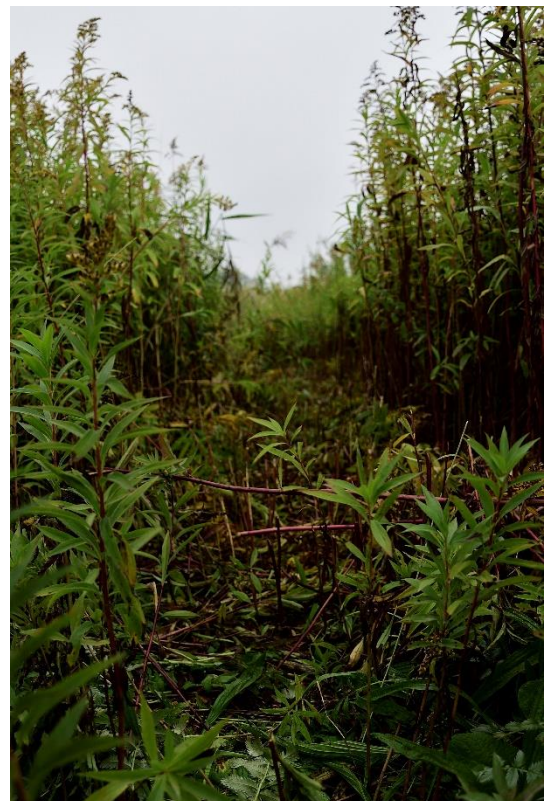
Tiengemeten is een eiland in de provincie Zuid-Holland. Het maakt deel uit van de gemeente Hoeksche Waard. De naam duidt op de grootte: een gemet is een oude landmaat en omvat ruim 0,4 hectare. Het eiland was bestemd voor akkerbouw.

In 2006 is het eiland door de Vereniging Natuurmonumenten ontwikkeld tot een natuurgebied.

Aan de zuidkant is een gat in de dijk gegraven; een groot deel van het eiland staat nu dagelijks onder invloed van de rivier. Verderop staat het water stil en ontstaat een uitgestrekt moeras. In de oudste polder van het eiland herstelt Natuurmonumenten het oude cultuurlandschap.

Het eiland bestaat uit drie biotopen: Weemoed, Weelde en Wildernis.

Dit jaar hebben wij geïnventariseerd langs de rand van Weelde en Weemoed en in een vast stukje Wildernis. Het verschil tussen Weelde en Wildernis is qua vegetatie niet heel verschillend.

PLAATS VAN DE VALLEN:

Op de volgende plaatsen zijn in totaal 80 vallen geplaatst.

DOEL VAN HET ONDERZOEK:

Het telkens terugkerende doel van deze inventarisatie is het vaststellen van de duurzame aanwezigheid van noordse woelmuizen (*Microtus oeconomus arvalis*) in het gebied, hun aantal en verspreiding over het eiland.

Tevens wordt gekeken naar welke andere soorten er in dit terrein voorkomen. De noordse woelmuis geniet de hoogste graad van bescherming, zowel landelijk als Europees. Het is de enige endem van

Nederland en even zeldzaam als de reuzenpanda of Siberische tijger. n op het eiland Tiengemeten geen andere woelmuizen bekend dan de noordse woelmuis. Helaas hebben andere soorten zoals de veldmuis (*Microtus arvalis*) hun intrede gedaan op het eiland. Dit zorgt voor een voortdurende spanning tussen deze soorten woelmuizen. Krijgt de veldmuis de kans om steeds meer van het eiland te koloniseren? Of weten de omstandigheden op het eiland en de noordse woelmuis verdere uitbreiding te voorkomen? Nader onderzoek blijft daarvoor nodig.

VANGSTMETHODE & BIOTOOP:

In het weekend
06 t/m 08
oktober 2023
hebben leden
van het

Hoekschewaards Landschap, 80 Longworth en Heslinga muizenvallen geplaatst en gecontroleerd. De gebruikte Longworth en Heslinga vallen worden in heel Nederland gebruikt op dezelfde wijze en met ongeveer hetzelfde lokvoer. De vallen zijn in paren en raaien geplaatst met een minimale onderlinge afstand van ten minste 10 meter.

De vallen zijn op maandag 02 oktober 2023 neergezet met hooi en lokvoer maar nog niet scherp gezet; dit om de muizen te laten wennen aan de vallen.

De vallen zijn op
vrijdagochtend 06 oktober
2022 op scherp gezet.
Als lokvoer is gebruikt: appel,
wortel, gebroken graan en
meelwormen.

De 80 vallen stonden verspreid
over het terrein in
verschillende biotopen,
variërend van ruigte vegetatie
tot extensief begraasd terrein.

OMSTANDIGHEDEN:

Het weer tijdens de
inventarisatie was zeer goed.
Overdag aangename
temperaturen rond de 20
graden, weinig
wolkenvelden en zeer
regelmatig zon. Ook 's
avonds was het niet koud
met een gemiddelde
temperatuur van 13 graden.
Het is verder de hele
inventarisatie droog
geweest.

RESULTATEN:

- ✓ De vallen zijn om de twaalf uur geleegd
- ✓ Begonnen is met een avondlichting
- ✓ Totaal zijn er vier lichtingen geweest
- ✓ Dit resulteerde in 5 soorten met een totaal van 169 vangsten
- ✓ 61 exemplaren zijn twee of meerdere malen gevangen

Bij een vangst worden de muizen gemeten, gewogen en gemerkt door wat vacht weg te knippen met een klein schaartje. Dit knippen gebeurt bij elke lichting op een andere plaats in de vacht.

DE GEVANGEN SOORTEN ZIJN:

Noordse woelmuis (*Alexandromys oeconomus arenicola*) en Veldmuis (*Microtus arvalis*)

behoren tot de familie van de woelmuizen. Leden van deze familie zijn planteneters. In Nederland komen zes soorten voor (waarvan vier in de Hoeksche Waard - HW). Dat zijn de veldmuis (HW),

rosse woelmuis (HW), noordse woelmuis (HW), woelrat (HW), ondergrondse woelmuis en aardmuis (nog niet levend aangetoond, wel in braakballen).

Dwergmuis (*Micromys minutus*) en Bosmuis (*Apodemus sylvaticus*) behoren tot de familie van de ware muizen. Deze muizen zijn alleseters: zowel planten, zaden, insecten als ander voedsel. Nederland kent zes soorten (waarvan vier in de Hoeksche Waard - HW). Dat zijn de huismuis (HW), bosmuis (HW),

dwergmuis (HW), bruine rat (HW), Zwarte rat en grote bosmuis.

De bosspitsmuis (*Sorex araneus/coronatus*) behoort tot de familie van de spitsmuizen

(Soricidae). Deze familie valt weer onder de insecteneters. Deze familie van zeer beweeglijke diertjes met een snelle spijsvertering moet 0,75 tot 1,5 keer hun lichaamsgewicht per etmaal eten en kent in Nederland zes soorten (waarvan drie, mogelijk vier in de Hoeksche Waard - HW). Dat zijn de huisspitsmuis (HW), dwergspitsmuis (HW), gewone bosspitsmuis (HW) en/of de tweekleurige bosspitsmuis (alleen met DNA met zekerheid te determineren), veldspitsmuis en waterspitsmuis.

Zoals gezegd hebben deze muizen veel en vaak voedsel nodig. Vandaar ook de levende meelwormen bij het lokvoer.

		Aantal individuen per vangst									Aantal hervangsten								
	Noordse woelmuis	Dwergmuis	Bosspitsmuis	Veldmuis	Bosmuis	totaal			Noordse woelmuis	Dwergmuis	Bosspitsmuis	bosmuis	Veldmuis	totaal					
Scherpzetten						0		Vangst 2	0	10	0	2	0	12					
Vangst 1	1	38	0	1	3	43		Vangst 3	0	20	2	2	1	25					
Vangst 2	0	29	2	1	5	37		Vangst 4	0	16	2	4	2	24					
Vangst 3	0	8	1	1	3	13		Totaal	0	46	4	8	3	61					
Vangst 4	0	12	2	0	1	15													
Totaal	1	87	5	3	12	108													
		Totaal aantal vangsten incl. hervangsten																	
	Noordse woelmuis	Dwergmuis	Bosspitsmuis	Veldmuis	Bosmuis	totaal													
Scherpzetten						0													
Vangst 1	1	38	0	1	3	43													
Vangst 2	0	39	2	1	7	49													
Vangst 3	0	28	3	2	5	38													
Vangst 4	0	28	4	2	5	39													
Totaal	1	133	9	6	20	169													

CONCLUSIE:

Noordse woelmuis

2016 – 49 individuen

2017 – 58 individuen

2018 – 03 individuen (absoluut diepte punt)

2019 – 28 individuen (met 10 vallen minder)

2020 – 47 individuen (met 80 vallen 2 minder dan 2019)

2021 – 32 individuen (met 81 vallen)

2022 – 28 individuen (met 80 vallen)

2023 – 01 individuen (met 80 vallen)

Het aantal is enorm veel minder dan 2022. Net als de vorige zomer, was het deze zomer Na eerst veel nattigheid, toch ook weer heel droog. Anders dan je zou verwachten in een droog jaar, waren ook het aantal veldmuizen bijzonder laag dit jaar.

We staan dan ook voor een raadsel. De hoop is dat dit een dal jaar is voor de noordse woelmuis, maar 1 exemplaar is wel heel weinig.

Veldmuis – Ondanks de toch behoorlijk droge zomer, vingen we maar weinig veldmuizen.

2018 – 20 individuen

2019 – 10 individuen

2020 – 00 individuen

2021 – 00 individuen

2022 – 18 individuen

2023 – 03 individuen

bosmuis – 12 exemplaren! Het lijkt met de bosmuis op Tiengemeten weer iets in de lift te zitten. Na 1 exemplaar vorig jaar, waren er nu toch weer 12.

dwergmuis - 87 deze soort lijkt echt aan een blijvende groei bezig. Zou de stikstof neerslag gunstig zijn voor deze soort? Veel biotopen verruigen en dat is een biotoop waar de dwergmuis wel van houdt.

bosspitsmuis – 5 hadden we er een aantal jaar geleden nog rond de 40, nu maar 6. Verdwijnt hij langzaam? Er wordt geen huisspitsmuis gevangen, dus van verdringing is geen sprake.

Bekend is van de noordse woelmuis dat hij bij afwezigheid van andere woelmuizen, alle biotopen kan en zal bewonen. Ten onrechte is er het beeld ontstaan dat de noordse woelmuis

een voorkeur heeft voor nat en moerasachtig biotoop. Hij is hier echter bij het verschijnen van andere woelmuissoorten naar toe verbannen. En doordat deze soort de flexibiliteit heeft om zich in een pionierssituatie te handhaven, is hij nog niet verdwenen uit ons land. Dit jaar lijkt de stand van de noordse woelmuis zich verder uit te breiden. De vraag is of dat zo blijft als het eiland een langere periode doormaakt van droogte of drooglegging.

Bekend is inmiddels dat als het eiland vochtiger wordt, de noordse woelmuis daarvan profiteert en zich op meer plaatsen op het eiland kan vestigen. Heel belangrijker dus dat er alles aan gedaan wordt om het eiland zo nat mogelijk te houden.

Noq steeds is (gelukkig) de rosse woelmuis (*Myodes glareolus*) niet op het eiland aanwezig. Dat kunnen we met redelijke zekerheid zeggen omdat, bij aanwezigheid van de rosse woelmuis, deze zeker in de lifetraps zou lopen. Dit omdat deze opportunist erg “traphappy” is, wat inhoudt dat hij gemakkelijk in de val loopt en zich ook laat hervangen. Wel werden 3 exemplaren aangetroffen in braakballen van de kerkuil. Hopelijk zijn deze ingevlogen vanuit de Hoeksche Waard.

Hetzelfde geldt voor de huisspitsmuis. Ook deze is dit jaar 2 keer aangetroffen in een braakbal (en hopelijk ingevlogen van elders). Er zijn vermoedens dat de huisspitsmuis, de steeds schaarser wordende bosspitsmuis, kan verdringen.

Belangrijk dus dat er bij het vervoeren van materiaal naar Tiengemeten, opgelet wordt dat deze soort (en) niet mee komt.

ADVIES BEHEER:

- Op het huidige beheer valt weinig aan te merken. Toch lijkt er mogelijk iets aan de hand. Want niet alleen vingen wij maar 1 exemplaar, maar ook werden er maar 3 veldmuizen gevangen. Vaak is bij weinig noordse woelmuizen een grote(re) populatie veldmuizen dan in jaren met veel noordse woelmuizen.
- Na overleg met landelijke en regionale deskundigen, kun je tot de conclusie komen dat het met de noren in de Delta niet goed gaat. Op diverse plaatsen in de Delta werden minder, geen noordse woelmuizen aangetroffen. Op andere plaatsen was in ieder geval geen groei.
- Over de oorzaak van de achteruitgang is geen duidelijke reden te geven. Wel kan gezegd dat het de afgelopen jaren in de zomer erg droog is geweest. Mogelijk zorgt dat in deze periode voor verdringing, die niet meer herstelt voor de herfst. Ook valt op dat op Tiengemeten het aantal wilgen in het typische noordse woelmuizen biotoop. Bekend is dat bomen de kans bieden aan andere (woel)muizen om sterk wisselende waterstanden te overleven.
- Regelmatige monitoring zijn wel aan te raden.
- Zowel de gulden roede als de andere ruigte zijn van zeer groot belang. Het is dus raadzaam om geen grote gebieden met deze ruigtevegetatie te maaien. Mocht maaien noodzakelijk worden geacht, dan is gefaseerd maaien over meerdere jaren een pré.
- Het eiland Tiengemeten is ongeveer het best gemonitorde gebied van Nederland en van Natuurmonumenten. Deze onderzoeken laten zien dat het loont ook rekening te houden met de kleine fauna.
- Mocht de mogelijkheid zich voordoen om op of in de directe omgeving van Tiengemeten eilandjes op te spuiten die permanent omgeven zijn door water en vrij gehouden van te veel bomen, dan biedt dat veel kansen voor vestiging van noordse woelmuis.
- Des te groter de dynamiek des te beter.

ANDERE ZOOGDIERWAARNEMINGEN :

Allen hazen, reeën & mogelijk een vos

Noordse woelmuis

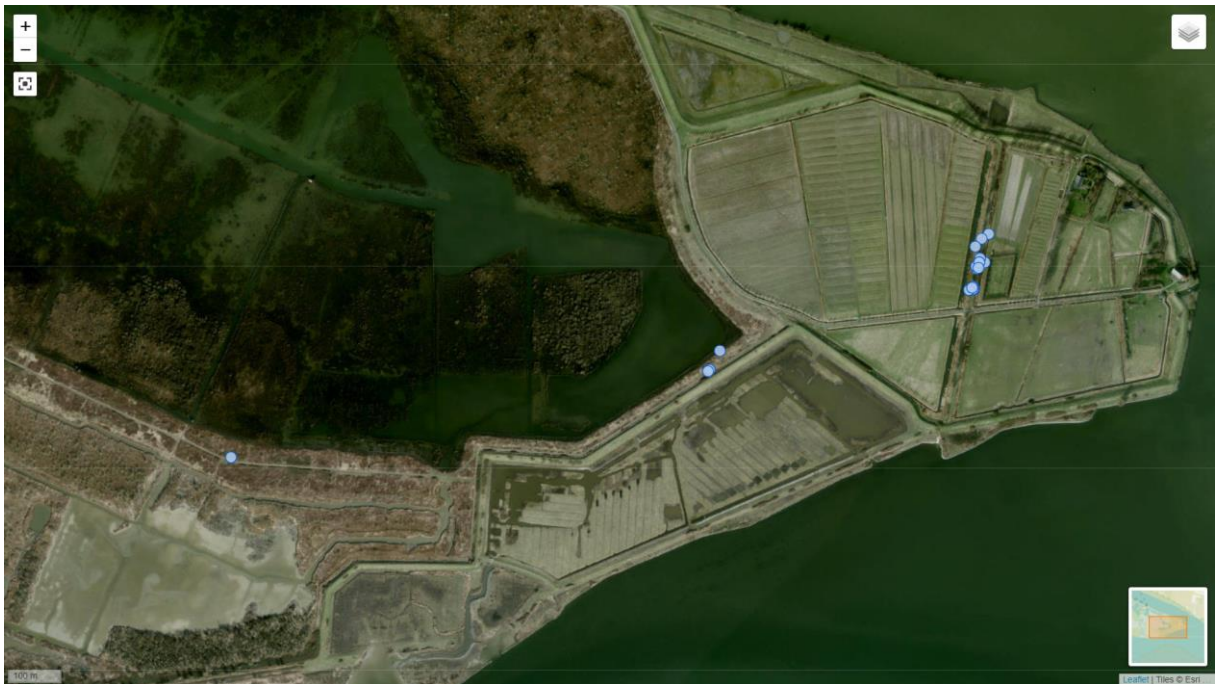
Bospitsmuis

Dwergmuis

Bosmuis

Veldmuis

- ❖ De personen die hebben meegewerkt aan deze inventarisatie zijn:
Herman de Jongh, Nick Alderliesten, Frank van de knaap, Merel Nelemans en Merijn van den Hoogenhoff.
- ❖ Hoekschewaards Landschap
december 2023
Tekst: Merijn van den Hoogenhoff
Foto's en kaarten: Google maps / Herman de Jongh / Merijn van den Hoogenhoff /
Natuurmonumenten